

fiom:

Adoptiekind in de groep

Informatie en praktische tips voor leerkrachten
basisonderwijs

Inhoudsopgave

04	Inleiding
05	Over adoptiekinderen
07	Wennen op school
08	Voor het eerst naar school: tips
10	Signaalgedrag
11	Aanpak en tips
15	Meer informatie

Colofon

Dit is een publicatie van Fiom
www.fiom.nl

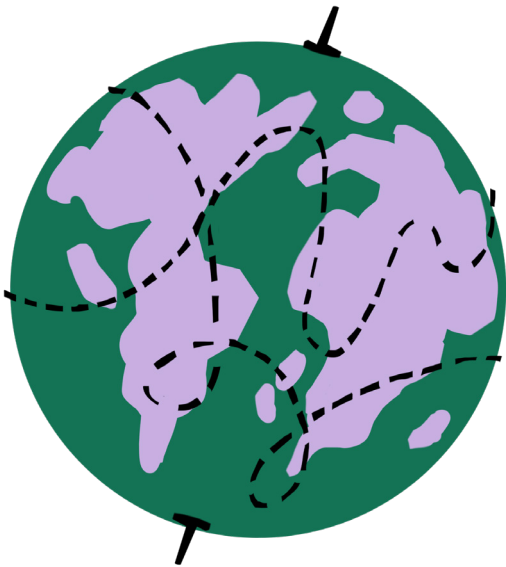
Auteur: Annemarie van den Brink, Utrecht
Vormgeving: New Boxes
Foto's: Shutterstock en Stocksy
Druk: Tweede druk (2022)

© 2022 Fiom
Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd zonder
schriftelijke toestemming van Fiom

Inleiding

Op bijna elke basisschool in Nederland zit wel een adoptiekind. Met de meesten van hen gaat het goed op school. Maar sommigen hebben het moeilijk of lopen vast. Vaak is er een relatie tussen hun (leer)problemen en hun moeizame levensstart. Met de juiste begeleiding en aanpak door de leerkracht(en) en eventueel remedial teacher en intern begeleider, kunnen ook deze adoptiekinderen hun schooltijd goed doorlopen.

In deze brochure vind je achtergrondinformatie, tips en adressen om adoptiekinderen waar nodig te begeleiden en helpen. Juist voor deze, soms kwetsbare kinderen geldt dat problemen voorkomen en tijdig oplossen heel belangrijk is.

Internationale Verklaring van de Rechten van het Kind: Ieder kind heeft het recht om op te groeien in een gezin. Adoptie kan een mogelijkheid zijn om een kind dat niet bij zijn biologische ouders op kan groeien toch een gezin te bieden. Pas als duidelijk is dat een kind niet door naaste familieleden kan worden opgevangen en er ook in het land van herkomst geen geschikt pleeg- of adoptiegezin is, komt adoptie naar het buitenland als mogelijkheid in aanmerking

Over adoptiekinderen

Adoptiekinderen hebben vaker last van verwarrende gevoelens dan andere kinderen. Op heel jonge leeftijd hebben adoptiekinderen te kampen gehad met verlies van biologische ouders en vaak ook met verwaarlozing, trauma en ondervoeding. Vervolgens hebben de meeste kinderen voor een langere of kortere periode in een kindertehuis en/of pleeggezin geleefd. De overgang naar een andere cultuur, een totaal nieuwe omgeving en een gezinssituatie heeft impact op het gevoel van basisveiligheid van het kind.

Onvoldoende basisvertrouwen, onveilige gehechtheid

Faalangstig, klampend, teruggetrokken of te vrij gedrag van adoptiekinderen houdt vaak verband met een gebrek aan basisvertrouwen. Sommige kinderen hebben niet de kans gekregen van jongs af aan intimiteit en geborgenheid te ervaren. Daardoor missen zij een stevig gevoel, een gevoel van eigenwaarde, van 'ik ben goed zoals ik ben'. Als een kind zich veilig voelt en weet dat het hulp kan vragen en krijgen, durft het later zelfstandig op onderzoek uit te gaan. Een kind dat een groepsopvoeding heeft gehad of steeds door wisselende personen werd opgevoed, weet in de eerste jaren na de komst in het adoptiegezin niet zo goed om te gaan met intiem contact of individuele aandacht. Dat heeft tijd, een stabiele gezinssituatie en een basis van vertrouwen nodig.

Overlevingsgedrag

Een adoptiekind heeft in het land van herkomst gedrag ontwikkeld om te kunnen overleven. Bijvoorbeeld clownesk gedrag, of altijd haantje de voorste willen zijn. Met dit soort gedrag heeft het zijn tehuisperiode overleefd. In het adoptiegezin is dit gedrag echter niet meer nodig. Ingewikkeld gedrag is niet persoonlijk bedoeld, maar komt voort uit oud overlevingsgedrag. Het is goed om hier zo nu en dan bij stil te staan. Welke emoties gaan schuil achter het waarneembare gedrag? Vaak is er sprake van onderliggende angst.

Vanaf zes à zeven jaar wordt het logisch denkvermogen van kinderen sterk vergroot. Een adoptiekind gaat beseffen dat zijn adoptieverhaal ook een keerzijde heeft. Het begrijpt nu dat het om geadopteerd te kunnen worden, eerst is afgestaan. Dat brengt opnieuw gevoelens van gemis, verdriet en rouw met zich mee.

Martine, leerkracht groep 3:

“In mijn klas zit een meisje dat als baby een jaar lang met haar moeder en twee zusjes op straat heeft geleefd. Vervolgens is ze afgestaan en heeft toen drie jaar in een kindertehuis gezeten. In dat tehuis heeft ze wisselende verzorgers gehad. Ze is snel van slag en kan angstig reageren op een verandering. Haar behoefte om gezien en gehoord te worden is groot. Ze heeft veel baat bij duidelijkheid. Zo veel ellende doet iets met een kind, daar ben ik van overtuigd. Het vraagt soms ook specifiek handelen van een leerkracht.”

Jan, leerkracht groep 4: “In mijn klas zit een geadopteerde jongen. Hij is erg onrustig en ongeconcentreerd en kijkt de hele dag alert rond.”

Truus Bakker, orthopedagoge en psychotherapeute:

“Verwaarlozing en mishandeling op hele jonge leeftijd kunnen een enorme impact hebben op de latere ontwikkeling. Soms zie je dat een kind nog lange tijd moeite heeft met bijvoorbeeld spontaan lichamenlijk contact. Als je als leerkracht niet begrijpt dat dit, vanuit het verleden bezien, een logische reactie is, dan voel je je afgewezen en dan kom je in een negatieve spiraal terecht.”

Ardi, leerkracht groep 1-2:

“Nyomi was bijna zes toen ze uit Nigeria naar Nederland kwam. Ze kon heel goed potloden uitdelen, klei kneden en de stoelen in de kring zetten. Ze genoot van gezelligheid in de klas. Het werken in het platte vlak was nog totaal onontgonnen gebied. Ook het spelen in de hoeken was voor haar heel verwarrend. Wat werd er van haar verwacht? Het eerste half jaar is ze halve dagen naar de klas gekomen, om rustig te wennen. Dat heeft haar goed gedaan.”

Wennen op school

Adoptiekinderen komen steeds vaker op latere leeftijd naar Nederland. Meer dan de helft van de kinderen komt aan als ze twee jaar of ouder zijn. Dat betekent dat het kind in de fase van het wennen en hechten in het gezin steeds vaker ook al naar school gaat.

School: een veilige plek

School speelt een essentiële rol in de ontwikkeling van kinderen. Het kind ontwikkelt zich op school op alle fronten: sociaal, emotioneel, cognitief, lichamenlijk, motorisch en creatief. Voor adoptiekinderen is het extra belangrijk dat de basisschool net als thuis een veilige plek wordt waar het mag zijn zoals het is. En soms is dat ook net even anders dan andere kinderen in de groep. Bijvoorbeeld vanwege een andere huidskleur, een medisch probleem of nog andere ontwikkelingsbehoeften. Belangrijk is om dit anders zijn niet te problematiseren maar wel te erkennen.

Ontwikkelingsachterstanden en onrust

In de landen van herkomst liepen de meeste adoptiekinderen op diverse gebieden een ontwikkelingsachterstand op. Eenmaal in Nederland halen ze lichamenlijke of motorische achterstanden snel in. Taal-/spraakontwikkeling en de sociale en emotionele ontwikkeling zijn vaak in de eerste jaren nog kwetsbaar. Soms heeft een kind nare dingen meegemaakt waardoor het stress- en onrustgevoelens niet goed kan reguleren.

Onbekendheid met gewoonten

Als een kind langere tijd in tehuizen heeft geleefd, weet het vaak niet wat het met speelgoed moet, mag of kan doen. Gedrag, regels en gewoonten die voor veel schoolgaande kleuters vanzelfsprekend zijn, zijn dat niet voor adoptiekinderen die nog niet zo lang in Nederland zijn. Al deze dingen gaat het kind in zijn nieuwe leefsituatie ontdekken, verkennen en leren. Dit betekent vaak een enorm ‘prikkelbad’ waar kinderen snel vermoeid door kunnen raken.

In de basisschoolleeftijd hebben adoptiekinderen vaker sociale, emotionele en cognitieve problemen dan andere kinderen. De schoolprestaties en de taalontwikkeling blijven dan ook gemiddeld iets achter in vergelijking met kinderen die in de meest gunstige omstandigheden opgroeien. Het IQ van adoptiekinderen is echter behoorlijk hoger dan dat van kinderen die in de tehuizen achterblijven.

Voor het eerst naar school: tips

Het kan zijn dat een adoptiekind meer tijd en/ of specifieke begeleiding nodig heeft om zijn achterstand in te halen. Hieronder vind je tips om de start op school voor het kind en jezelf zo prettig mogelijk te laten verlopen.

Een uitgebreide intake en een rustig wenschema

Neem met de ouders door welke ontwikkeling het kind tot nu toe heeft doorgemaakt. Wat heeft het nodig? Wat kan het al en waar zitten de hiaten of kwetsbaarheden? Maak samen met de ouders een rustig opbouwend wenschema.

Start

Een kind dat nog niet zo lang geleden geadopteerd is, heeft veel individuele aandacht nodig. De zorg of dat wel mogelijk is in een groep met 25 tot 30 leerlingen is terecht. Het is moeilijk te voorspellen hoe een kind in een groep gaat functioneren. Bij twijfel kan de school vanaf de start gericht observeren of het onderwijsaanbod aansluit bij wat het kind nodig heeft en hierbij aansluiten door middel van een individueel handlingsplan. Wellicht kan de IB-er het kind in de startfase extra begeleiding geven. Mogelijk voldoet het kind na verloop van tijd aan de criteria voor een zogenaamde 'rugzak' waardoor de school meer financiële ruimte krijgt om aan de begeleidingsvraag te voldoen.

Ook kan het raadzaam zijn het kind te bespreken in het zorgadviesteam. Dit alles vraagt om goed overleg en afstemming tussen jou als leerkracht, de intern begeleider en de ouders.

Duidelijke opdrachtjes

Start een adoptiekind in een kleutergroep, bedenk dan dat een kind dat op oudere leeftijd geadopteerd is vaak nog niet zo goed kan spelen of niet weet hoe het met een kringactiviteit kan meedoen. Vaak vindt het kind het wel prettig een duidelijk opdrachtje te krijgen of de leerkracht te helpen. Help het kind met keuzes maken, dat is het niet gewend. Zijn plezier in het zelf ontdekken staat centraal, jij hebt de rol van begeleider.

Een minder vol programma

Sommige kinderen zijn bij adoptie al vier of vijf jaar. Zij hebben soms nog extra aandacht en positieve hechtingservaringen nodig van hun ouder(s). Tegelijkertijd willen ze wel graag naar school, omdat ze soms al onderwijservaringen in het land van herkomst hebben gehad. In overleg met de leerplichtambtenaar kun je ervoor kiezen het kind in de eerste fase nog geen vol onderwijsprogramma aan te bieden. De gehechtheidsrelaties

in het gezin hebben prioriteit: deze zijn immers een fundament voor (school) prestaties.

aan uitwisseling en afstemming. Een overdrachtschriftje kan, zeker in het begin een handig hulpmiddel zijn.

Afstemming en overleg

Adoptieouders hebben gemiddeld vaker dan andere ouders behoefte aan uitwisseling en afstemming met de leerkracht. Omdat ze het verleden van hun kind niet in zijn geheel kennen, zijn ze benieuwd hoe het met hun kind op school gaat. Andersom kan het ook zo zijn dat de leerkracht behoefte heeft

Signaalgedrag

Sommige adoptiekinderen vertonen probleemgedrag op school. Het signaal dat het kind met zijn gedrag afgeeft is: ik voel me onzeker, ik voel me niet veilig. Als leerkracht is het belangrijk deze signalen te herkennen, zodat als het nodig is de leerling tijdig hulp kan krijgen.

Informeer ouders en het zorgteam als je merkt dat het kind:

- zich aan je vastklampt of je juist vermijdt;
- snel uit balans is of faalangst heeft;
- te vaak of te veel de clown uithangt of zich ongeremd gedraagt;
- ook met voor hem onbekenden contact maakt;
- (extreem) druk of juist teruggetrokken is;
- vluchtig is en geen of slecht oogcontact maakt;
- schrikt van onverwacht lichamenlijk contact;
- wantrouwen naar volwassenen toont;

- jouw gezag niet als vanzelfsprekend accepteert;
- zelf regie of controle wil houden over zijn doen en laten.

Ouders kunnen adoptiezorg inschakelen. Veel ouders doen dat ook al preventief. Een kind met signaalgedrag zoals hierboven beschreven is, kan hierin begeleid en geholpen worden. Video-interactiebegeleiding gericht op de gehechtheid kan hierbij een handig hulpmiddel zijn.

José, leerkracht groep 1: “Toen Zhen bij mij in de klas kwam, wilde hij in de kring meteen bij me op schoot. Hij probeerde jong en oud voor zich te winnen. Ik vond het knap dat hij zich zo durfde te presenteren. Toen ik hem beter observeerde, zag ik dat hij onzeker was. Hij hield controle door zelf de leiding te nemen. Toen hij langer op school was en eraan gewend raakte dat ik bepaal wat er gebeurt, werd hij rustiger. Hij is nu beter in balans en meer ontspannen.”

Aanpak en tips

Een adoptiekind heeft veel baat bij een leerkracht die hem begrijpt en duidelijk voor hem is. Deze tips helpen je een positieve band met het kind op te bouwen.

Maak positief contact met het kind

Het is essentieel dat het zich begrepen voelt en ‘gehoord’ wordt.

- Benoem eerst het gedrag of de emotie op een neutrale manier en vervolgens het gewenste gedrag. “Jij loopt van je plek, kom maar gauw zitten, we zijn zo klaar.”
- Zeg regelmatig: “Ik wil je helpen, daar ben ik voor.”
- Probeer je irritatie om te zetten naar een professionele, vriendelijke en helpende houding.
- Neem zelf het initiatief tot contact met het kind.
- Praat niet uitgebreid over negatief gedrag, dat werkt vaak als een onbedoelde beloning.
- Groet het kind elke dag bij binnenkomst en vertrek.
- Biedt het kind een duidelijke plek, ook in de kring.
- Vertel wat het gaat doen en maak overzichtelijk wat er die dag gaat gebeuren.
- Heeft een kind moeite met kiezen of plannen? Help het individueel op weg of neem de keuze over.
- Visuele ondersteuning (verwijzers, pictogrammen, klok, dagplanning tekenen) kan helpen, zeker als de taal-/spraakontwikkeling nog niet optimaal is.

Stel duidelijke regels over wat wel en niet mag in de klas

Geef niet alleen aan wat er niet mag, maar bespreek ook wat een kind wél kan doen als het boos wordt. Bijvoorbeeld: vertellen wat er is, even iets drinken of een ademhalingssoefening.

Benoem de gevoelens van het kind

Het is belangrijk actief naar het kind te luisteren en zijn gedrag en gevoelens te verwoorden. Als het hoort dat het boos, bang of verdrietig mag zijn, voelt het zich begrepen en valt er spanning van hem af.

- “Moeilijk hè, Tobias? Toch weet ik dat het gaat lukken.”
- “Je wilt het zo graag goed doen en dan lukt het toch niet. Ik begrijp dat je daar boos van wordt.”
- “Je voelt dat die taak nog moeilijk is. Dat klopt. Leren doen we door te proberen. Je mag ook fouten maken.”
- Benoem het gedrag van het kind ook als het goed gaat. “Jim, jij werkt lekker door. Knap vind ik dat.”
- Benoem ook het non-verbale gedrag van het kind. “Claire is blij, je straalt helemaal, dat is fijn!”

Bied veiligheid

Een adoptiekind voelt zich soms nog onrustig.

Dat heeft effect op zijn concentratie en taakgedrag. Probeer om het kind op spannende situaties voor te bereiden.

- Houd de leerling dichtbij, bijvoorbeeld naast je.
- Zet de leerling in de buurt van rustige kinderen.
- Stuur de leerling met onrustig gedrag niet weg. Geef hem een time-out op een prikkelarme plek in de klas. Overleg indien mogelijk wat hij als een oplossing ziet.
- Wissel zitten en bewegen af door een kind een taakje te geven waarbij het even van zijn of haar plek af kan.

- Bereid overgangssituaties voor, zoals lopen naar de gymzaal of een buitenschoolse activiteit. Leg uit welk gedrag je verwacht en check of de leerling dit begrijpt.
- Dag- en weekplanning kan een middel zijn om kinderen overzicht te geven. In de middel- en bovenbouw zijn dagritmekaarten vaak ook handig.

Bied structuur bij leertaken

Emotionele problemen belemmeren soms de cognitieve ontwikkeling van leerlingen. Iets nieuws leren betekent openstaan voor een nieuwe ervaring. Dat kan voor een adoptiekind heel lastig zijn. De angst voor controleverlies (opgedaan in het verleden) kan nog doorwerken in zijn (taak)gedrag.

- Stimuleer de leerling toch dingen te ondernemen die hij spannend vindt.
- Verdeel een opdracht in kleine stapjes.
- Geef in zijn dag- of weektaak aan wanneer iets af moet zijn.
- Omschrijf een opdracht precies.
- Maak leren aantrekkelijk: geef visuele ondersteuning en benoem succeservaringen.

Blijf met ouders in contact over het kind

Neem elkaars verhalen serieus, ook al is het gedrag op school anders dan thuis.

Schakel deskundigheid in

Het kan nodig zijn hulp te vragen van iemand die jouw aanpak observeert en die je coacht. Daar leer je van. Bovendien kan je deze ervaring en tips ook toepassen bij niet-adoptie leerlingen met probleemgedrag.

Meer informatie

De afdeling Adoptievoorzieningen van Fiom geeft informatie, advies en ondersteuning aan adoptieouders, geadopteerden, leerkrachten en andere professionals. Meer informatie over adoptie en de ontwikkeling en opvoeding van adoptiekinderen vind je op onze website.

Persoonlijk advies

Heb je vragen of zorgen over de ontwikkeling of opvoeding van je adoptiekind? Of wil je gewoon eens van gedachten wisselen met een adoptiedeskundigen? Neem dan contact met ons op via 030-233 03 40 (keuze 3). Wij zijn bereikbaar van maandag tot en met donderdag van 9.30 - 12.30 uur. Je kan ook je vraag mailen naar nazorgadoptie@fiom.nl.

Voor meer informatie:

Fiom

De Bouw 93

3991 SZ Houten

Telefoon: 030-233 03 40

info@fiom.nl

www.fiom.nl

omdat je er niet alleen voor staat